

Νεοελληνική Λογοτεχνία

κατεύθυνσης

A1.

• Ο Διονύσιος Σολωμός γεννήθηκε στη Ζάκυνθο. Όταν έγινε δέκα ετών, ένα χρόνο μετά το θάνατο του πατέρα του, ο καθολικός ιερωμένος οικοδιδάσκαλός του Don Santo Rossi τον συνοδεύει στην Ιταλία, για να σπουδάσει. Η μόρφωση που λαμβάνει ο ποιητής είναι ευρεία: οι σπουδές του απλώνονται στο χώρο της κλασικής και της σύγχρονης φιλολογίας, ενώ οι επιδράσεις από τον **Ευρωπαϊκό Ρομαντισμό**, το Γερμανικό Ιδεαλισμό, την Ιταλική Ποίηση είναι καθοριστικές. Ο Ρομαντισμός, ως γνωστό, αντλεί τα θέματά του από τη **θρησκευτικότητα** των ανθρώπων, τις λαϊκές παραδόσεις για τους εθνικούς ήρωες και για τους αγώνες των καταπιεσμένων λαών. Κυριαρχεί το **συναίσθημα**, όχι μόνο για τον άνθρωπο αλλά και για τη φύση και την **πατρίδα**.

• Το θέμα της **θρησκείας** και της **μεταφυσικής ιδεολογικής θεώρησης** των πραγμάτων, της **πατρίδας**, της φύσης, του **έρωτα**, διαμορφωμένα από λόγια και λαϊκά στοιχεία, που παρουσιάζονται στο Σολωμό ήδη από την πρώτη σολωμική περίοδο, θ' αποτελέσουν και τα βασικά χαρακτηριστικά της **Επτανησιακής Σχολής**. Ωστόσο, **συγχωνευμένα παρουσιάζονται για πρώτη φορά στον «Κρητικό»** [1833/34] που, μαζί με τον «Πόρφυρα» και το «Γ' Σχεδιάσμα των Ελευθέρων Πολιορκισμένων», αποτελεί ποίημα της ώριμης περιόδου του ποιητή, «βαθύτατα λυρικό, μια εξομολόγηση του ποιητικού, του μουσικού ανθρώπου»:

ι) ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ

στχ. 24. *Ηχός γλυκύτατος ηχός, οπού με προβοδούσε.*

στχ. 44. *Ίσως δε σώζεται στη γη ήχος που να του μοιάζει*

στχ. 45. *Δεν είναι λόγια ήχος λεπτός*

στχ. 49. *Γλυκύτατοι, ανεκδιήγητοι*

• Το **Μοτίβο της Μουσικής** στον «Κρητικό» συνοδεύει και συνεκφράζει τις δύο μεταφυσικές «Εποχές» του Κρητικού, την «Εποχή της Δημιουργίας» (Θέμα του Αδάμ) και την «Εποχή της Δευτέρας Παρουσίας» (Μοτίβο της Σάλπιγγας). Το μοτίβο του ήχου συνδυάζεται με την περιπέτεια στη θάλασσα και συμπίπτει με την έκβαση του μύθου και την τύχη της κόρης.

• Ο ήρωας ακούει έναν **ηχό, γλυκύτατο ηχό**, που αναδύεται απ' όλη τη γήινη και την ουράνια φύση, σαν μια μουσική φωνή του Σύμπαντος, να πλημμυρίζει την ψυχή του. Ο ηχός είναι άγνωστης προέλευσης. Προσπαθώντας ο ήρωας να εντοπίσει την προέλευση

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

του ηχού και να τον ταυτοποιήσει, αποκλείει, με τη μέθοδο της εις άτοπον απαγωγής, μία - μία τις πιθανές εκδοχές (επιβράδυνση). Ακολουθεί τρεις(3) αντίστροφους συλλογισμούς (σύνθεση ανά τρία), περιγράφοντας **αποφατικά** ήχους γνώριμους του παρελθόντος του, στους οποίους θα μπορούσε να αντιστοιχεί ο ηχός. Με πλήθος **σχημάτων λόγου** και **εικόνων** αποπειράται ν' αποδώσει την απροσδιόριστη ύφή του ηχού που τον συνεπαίρνει:

ι) Δεν είναι κρυφό ερωτικό τραγούδι που τραγουδά μια κοπέλα στα δάση το δειλινό, σε μια μυστηριακή ατμόσφαιρα, ένα τραγούδι τόσο γλυκό, ώστε το λουλούδι, σαν το ακούει, ν' ανοίγει.

ιι) Δεν είναι κελάδημα κρητικού αηδονιού που λαλεί σε βράχους ψηλούς, ώστε η φύση ολόκληρη -κι η θάλασσα κι η πεδιάδα- να αντιλαλεί, ώσπου να ξημερώσει.

ιιι) Δεν είναι η φλογέρα του βοσκού που ο ήρωας την άκουγε σαν τριγύριζε μόνος κι έρημος στον Ψηλορείτη, γιομάτος πόνο, αναζητώντας «ελευθεριάς ελπίδα».

- Ο ηχός δεν κάνει αντίλαλο, είναι ήχος **υπερφυσικός**, που συνοψίζει σ' ένα «**μουσικό σύμβολο**» τον παναρμόνιο ρυθμό της φύσης, και λειτουργεί πολλαπλασιαστικά: μοιάζει με τις μαγιάτικες ευωδιές που πλημμυρίζουν τον αέρα, ανεκλάλητος, άρρητος, ασύλληπτος στον ανθρώπινο νου. Δεν μπορεί να μεταφερθεί σ' άλλους ούτε να αποδοθεί μ' ένα μουσικό όργανο ή να μορφοποιηθεί σε σχήμα. Και τελικά μοιάζει να σβήνει στη σιωπή... [η αποσπασματικότητα είναι χαρακτηριστικό των ρομαντικών ποιητών].

- Ο Κρητικός, λοιπόν, δυσκολεύεται να εντοπίσει την πηγή του ηχού, γιατί δεν μπορεί να βρει τίποτε που να συγκρίνεται μ' αυτόν τον υπερκόσμιο και ανείπωτο ήχο, τη μουσική του σύμπαντος, που άκουσε μετά την εξαφάνιση της Φεγγαροντυμένης (πλαστικό σύμβολο). Ισχυρότερος ο ηχός αυτός κι από τον έρωτα ακόμη, ακατανίκητος στην αφομοιωτική του λειτουργία, τον μαγεύει, όπως οι Σειρήνες τον ομηρικό Οδυσσέα, τον αλώνει στα δίχτυα μιας παραδεισένιας κατάστασης, τον διχάζει ανάμεσα στο σώμα και το πνεύμα, στην επιθυμία και το καθήκον, και τον αποπροσανατολίζει από το στόχο του, να σώσει την Κόρη μαχόμενος την αγριεμένη θάλασσα. Κορυφώνει, έτσι, τη **δοκιμασία** του και τον οδηγεί στη συνειδητοποίηση ότι ο άνθρωπος έχει **διπλή υπόσταση / διττή φύση**, υπάρχει ως βιολογικό ον και ως ηθικόπνευματικό ον (σάρκα που θέλει / ψυχή που οφείλει), και ότι ο ηθικός του αγώνας είναι πάντα μια πάλη ανάμεσα στα δυο.

ιι) ΑΓΑΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

στχ. 39. *Κι ετάραζε τα σπλάχνα μου ελευθεριάς ελπίδα*

στχ. 40. *Κι εφώναζα: «ω θεϊκιά κι όλη αίματα Πατρίδα!»*

στχ. 42. *Καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι.*

- Αναφέρει ο Λίνος Πολίτης: «Ο Κρητικός μάς αποκαλύπτει μια ολότελα καινούρια αίσθηση του λυρικού, παρόμοια μ' εκείνη που αποκάλυπταν άλλοι κορυφαίοι Ευρωπαίοι

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

ποιητές. Παράλληλα, το ποίημα αποτελεί μια διείσδυση προς τις ρίζες της **εθνότητας**, προς μια βαθύτερη συνείδηση.».

- Η αγάπη για την Πατρίδα - Ελλάδα, την ελευθερία, την ανδρεία, τη γενναιότητα εμφανίζεται από την πρώιμη φάση του Σολωμού, ήδη από το 1822 που αποφασίζει να γράψει στα ελληνικά. Με τον «**Υμνο εις την Ελευθερίαν**» του 1823, το πολυμεταφρασμένο, ορμητικό, νεανικό ποίημά του, ξεκινά μια ανοδική πορεία που τον οδηγεί, δέκα χρόνια μετά, στον «**Κρητικό**», όπου ο ήρωας περηφανεύεται για την Πατρίδα, ορκίζεται σ' αυτή, μάχεται για την ελευθερία της, χάνει την οικογένειά του στο όνομά της, θυσιάζεται γι' αυτή. Τις ώρες της μαύρης απελπισίας, της θολής απόγνωσης και της αφόρητης μοναξιάς του στην κορυφή του Ψηλορείτη, φορτισμένος συγκινησιακά, αναφωνεί γεμάτος εθνική υπερηφάνεια: «**ω θεϊκιά κι όλη αίματα Πατρίδα!**», για να πάρει κουράγιο, ν' αντλήσει δύναμη.

- Ο Σολωμός είναι πάντα έτοιμος να πεθάνει για την πατρική γη που τόσο αγάπησε και τόσο στερήθηκε στην εφηβεία του. Το θέμα επανέρχεται με τον ίδιο απλό και επιγραμματικό τρόπο, περίπου για μια εικοσαετία. Ειδικότερα, ο στίχος 42 -**Καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι.**- απαντάται και στο Γ' Σχέδιασμα των «**Ελεύθερων Πολιορκισμένων**».

iii) ΕΞΙΔΑΝΙΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ

στχ. 25. **Δεν είναι κορασιάς φωνή στα δάση που φουντώνουν,**

- Το ποίημα στο μεγαλύτερο μέρος του αποτελεί έναν ύμνο στον αγνό έρωτα. Σ' όλο το ποίημα ενυπάρχει μια καιρία αφορμή δοκιμασίας του ερωτικού ζεύγους, όπου ο ήρωας αναλαμβάνει εξολοκλήρου τη δράση, ενώ η συμμετοχή της κορασιάς παραμένει λανθάνουσα, καθώς παρουσιάζεται εξιδανικευμένη να προβάλλει ως σύμβολο, ως ιδανικό.

- Ο παραπάνω στίχος χρησιμοποιείται αριστοτεχνικά, ώστε με μια **αποφατική παρομοίωση** να προσδιοριστεί η υφή του θεσπέσιου ηχού, κι έτσι επιτυγχάνεται ένας συγκεκρισμός με το **μεταφυσικό** στοιχείο. Το κρυφό ερωτικό τραγούδι που τραγουδάει μια κοπέλα στα δάση την υποβλητική ώρα του δειλινού αντηχεί σ' ένα ειδυλλιακό περιβάλλον και υποστηρίζεται με **σχήματα λόγου** και **υψηλό λυρισμό** διαγράφοντας μια **ρομαντική εικόνα**. Η προσωποποίηση των στοιχείων της φύσης και η συνομιλία μαζί τους (η κορασιά τραγουδά στη βρύση, στο δέντρο, στο λουλούδι) αποτελεί ρομαντικό στοιχείο.

- Καταλήγοντας, όλα τα ποιήματα του Σολωμού αποκαλύπτουν μια μόνιμη ενασχόληση με θέματα υψηλά και μια διείσδυση του στοχασμού σε μεταφυσικά βάθη. Ο Κρητικός, αν και επιφανειακά κινείται σ' ένα ρεαλιστικό επίπεδο, κατά βάθος διεισδύει στη μεταφυσική και φιλοσοφική διάσταση των πραγμάτων, την οποία μορφοποιεί - αισθητοποιεί μέσα από **συζεύξεις αντιθέσεων**: πραγματικό - φανταστικό, γήινο - υπερφυσικό, ανθρώπινο - θείο, ατομικό - καθολικό, ορατό - αόρατο, κοντινό - μακρινό.

[στχ 50. **Μόλις είν' έτσι δυνατός ο Έρωτας και ο Χάρος**]

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

B1.

α) 5 [22.], στχ. 23 – 28 (Ενδεικτικά)

EIKONA 1^η: στχ. 25. Δεν είναι κορασιάς φωνή στα δάση που φουντώνουν,
στχ. 26. Και βγαίνει τ' άστρο του βραδιού και τα νερά θολώνουν,
στχ. 27. Και τον κρυφό της έρωτα της βρύσης τραγουδάει,
στχ. 28. Του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει

• Η παρουσία της φύσης αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της Επτανησιακής Σχολής, ο ρόλος της είναι κυρίαρχος στην τριλογία των ώριμων έργων του Σολωμού και συχνά διαπλέκεται με τα συναισθήματα των ηρώων. Άλλοτε λειτουργεί αρνητικά, ως άλογη βία, και άλλοτε θετικά, ως αρχέτυπο του κάλλους και του αγαθού. Πλήθος εικόνων έρχονται να υποστηρίξουν τη σολωμική αντίληψη για τη φύση.

• Η εικόνα των παραπάνω στίχων, αποτελώντας μια σύνθεση επιμέρους λυρικών εικόνων, διαγράφει μια σκηνογραφία και προσφέρει θεατρικότητα στο ποίημα, καθώς θα μπορούσε να είναι η πρώτη από τις τρεις(3) σκηνές ενός θεατρικού έργου. Η κύρια εικόνα, λειτουργώντας μεταφορικά, παραπέμπει σ' ένα ερωτευμένο κορίτσι που κάθεται μέσα στο πυκνό δάσος, την ώρα που το φεγγάρι ξεπροβάλλει και η θάλασσα αλλάζει χρώμα, και τραγουδά - εξομολογείται υπέροχα, με πάθος, το μυστικό της παράπονο στα άψυχα που βρίσκονται γύρω της, ώστε να παραμείνει κρυφό. Η συνομιλία με τα φυσικά στοιχεία και η συμμετοχή τους στα ανθρώπινα συναισθήματα αποδεικνύει την επιρροή του Σολωμού από το ρομαντισμό και δημοτικό τραγούδι.

• Η εικόνα συντίθεται από στοιχεία οπτικά, ακουστικά, κινητικά, οσφρητικά που αποδίδουν την υποβλητικότητα του τοπίου, τη συμμετοχή της φύσης και την ένταση του ερωτικού συναισθήματος:

- **Οπτικά:** κορασιάς, στα δάση που φουντώνουν, τ' άστρο του βραδιού, τα νερά θολώνουν, της βρύσης, Του δέντρου, του λουλουδιού

- **Ακουστικά:** κορασιάς φωνή, τραγουδάει

- **Κινητικά:** βγαίνει του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει

- **Οσφρητικά:** του λουλουδιού που ανοίγει

• Επιπλέον, η εικόνα υποστηρίζεται καλλιτεχνικά και από πλήθος σχημάτων λόγου, επιρροή, επίσης, από το Ρομαντισμό:

- στα δάση που φουντώνουν / Και βγαίνει τ' άστρο / Του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει: **μεταφορές, προσωποποιήσεις**

- Του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει: **χιαστό σχήμα** στο εσωτερικό του στίχου. Του δέντρου και του λουλουδιού

που ανοίγει και λυγάει

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

- τ' άστρο του βραδιού: **περίφραση**, αντί το φεγγάρι
- **είναι**, **φωνή**, **φουντώνουν**, **βγαίνει**, **νερά**, **θολώνουν**, **τον**, **δέντρου**, **ανοίγει** / **κορασιάς**, **άστρο**, **βραδιού**, **νερά**, **κρυφό**, **έρωτα**, **βρύσης**, **τραγουδάει**, **δέντρο** / **θολώνουν**, **λουλουδιού**, **Λυγάει**: **παρήχηση** του **v**, του **ρ** και του **λ** αντίστοιχα.
- **Και βγαίνει ... και τα νερά θολώνουν**, / **Και ... τραγουδάει**: **πολυσύνδετο σχήμα συσσωρευσης**
- **Και τον κρυφό της έρωτα της βρύσης τραγουδάει**: **υπερβατό**, καθώς ανάμεσα στους όρους που έχουν στενή λογική και συντακτική σχέση παρεμβάλλεται «της βρύσης»
- **κορασιάς φωνή / της βρύσης**, **Του δέντρου**, **του λουλουδιού**: **συνεκδοχή**, φωνή αντί τραγούδι / τα μέρη αντί του όλου
- Τέλος, ο **δραματικός ενεστώτας** (φουντώνουν / θολώνουν / τραγουδάει / ανοίγει / λυγάει) συνδέει την περιγραφή με το παρόν της ποιητικής αφήγησης.
- Η λειτουργία της εικόνας συνίσταται ακόμη και στο ότι αποτελεί τον **πρώτο** από τους τρεις **αποφατικούς συλλογισμούς*** και το **πρώτο** από τα τρία σκέλη του λογοτεχνικού σχήματος **άρση - θέση** που χρησιμοποιεί ο ήρωας στην προσπάθειά του να προσδιορίσει τη φύση και την υφή του **γλυκύτατου ηχού** που κατέκλυσε ξαφνικά την πλάση και σαγήνευσε και τον ίδιο; [σтч. 25. Δεν είναι κορασιάς φωνή / σтч. 29: Δεν είν' αηδόνι κρητικό, / σтч. 35: Δεν είν' φιαμπόλι το γλυκό, / σтч. 43 / σтч. 44: Λαλούμενο, πουλί, φωνή, δεν είναι να ταιριάζει / Τως δε σώζεται στη γης ήχος που να του μοιάζει].

β) 5 [22.], σтч. 35 – 43 (Ενδεικτικά)

ΕΙΚΟΝΑ 2^η: σтч. 35. Δεν είν' φιαμπόλι το γλυκό, όπου τ' αγρίκαα μόνος
σтч. 36. Στον Ψηλορείτη όπου συχνά μ' ετράβουνεν ο πόνος
σтч. 37. Κι έβλεπα τ' άστρο τ' ουρανού μεσουρανίς να λάμπει
σтч. 38. Και του γελούσαν τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι

- Η παρουσία του ήρωα που αφηγείται σε πρώτο πρόσωπο κυριαρχεί σ' αυτή την πολυεπίπεδη εικόνα. Η **φύση** είναι και πάλι παρούσα και διαπλέκεται με τα συναισθήματα του ήρωα. Η προσωποκεντρική εικόνα των παραπάνω στίχων, αποτελώντας επίσης μια σύνθεση επιμέρους λυρικών εικόνων, διαγράφει μια διαφορετική **σκηνογραφία** και προσδίδει **θεατρικότητα** στο ποίημα, καθώς θα μπορούσε να είναι η τρίτη – και πιο εξομολογητική – από τις τρεις(3) **σκηνές** ενός θεατρικού έργου. Η κύρια εικόνα, **λειτουργώντας ρεαλιστικά, κυριολεκτικά**, έχει στο κέντρο της τον αγωνιστή - ήρωα, στην ιδιαίτερη πατρίδα του, την Κρήτη, για την οποία θα μπορούσε να δώσει και τη ζωή του ακόμη, και την οποία αναγκάστηκε τελικά να εγκαταλείψει στα χέρια των Τούρκων, έχοντας χάσει τα πρόσωπα της οικογένειάς του αλλά όχι και την ελπίδα του, να κάθεται στο ψηλότερο βουνό της, τον Ψηλορείτη, σύμβολο της λεβεντιάς, της ελευθερίας αλλά και της αποκοτιάς και της απείθειας των Κρητών, βουνό που έχει χιλιотραγουδηθεί

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

και έχει επανειλημμένα ταυτιστεί με τους αγώνες τους. Το ψηλό βουνό αποτελεί σύμβολο των υψηλών ιδανικών και των υψηλών στόχων του ήρωα που τολμά «όχι αυτό που μπορεί αλλά αυτό που δεν μπορεί» και, ακολουθώντας την επιταγή του συμπατριώτη του Νίκου Καζαντζάκη, σκέφτεται: «Εγώ Εγώ έχω χρέος να σώσω τη γης(πατρίδα). Αν δε σωθεί, Εγώ φταίω.» Η εικόνα, με **ζωντάνια** και **παραστατικότητα**, δείχνει το γενναίο Κρητικό, βυθισμένο στη μοναξιά του, ν' ατενίζει το σύμπαν και να ψάχνει απέλπιδα να βρει τρόπο να σώσει την πατρίδα που ματώνει, ώστε να εναρμονίσει την ιδέα του «λεύτερου» Ψηλορείτη με την πραγματικότητα της σκλαβωμένης Κρήτης.

• Η εικόνα συντίθεται από στοιχεία οπτικά και ακουστικά που αποδίδουν την **αμεσότητα**, την **ένταση** και την **καθαρότητα του πατριωτικού συναίσθηματος**:

- **Οπτικά**: *φιαμπόλι το γλυκό, Στον Ψηλορείτη, έβλεπα τ' άστρο τ' ουρανού μεσουρανίς να λάμπει, τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι*

- **Ακουστικά**: *φιαμπόλι, αγρίκαα, γελούσαν*

• Κατ' αναλογία με την προηγούμενη εικόνα της ερωτευμένης κόρης, αυτή η εικόνα υποστηρίζεται καλλιτεχνικά από πλήθος **σχημάτων λόγου**:

- *γλυκό φιαμπόλι, ετράβουνεν ο πόνος, του γελούσαν τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι:* **μεταφορές, προσωποποιήσεις**

- *τ' άστρο τ' ουρανού:* **περίφραση**, αντί ο ήλιος

- *Δεν, είν', μόνος, Στον, συχνά, ετράβουνεν, πόνος, ουρανού, μεσουρανίς, γελούσαν, βουνά / αγρίκαα, Ψηλορείτη, ετράβουνεν, άστρο, ουρανού, μεσουρανίς, / φιαμπόλι, γλυκό, Ψηλορείτη, έβλεπα, λάμπει, γελούσαν, πέλαγα / αγρίκαα:* **παρήχηση του ν, του ρ, του λ και του α αντίστοιχα.**

- *Κι έβλεπα ... / Και του γελούσαν:* **πολυσύνδετο σχήμα συσσώρευσης**

- *τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι:* **ασύνδετο σχήμα.** Ο πληθυντικός αριθμός υπογραμμίζει την απεραντοσύνη της πλάσης.

- *φιαμπόλι το γλυκό / τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι:* **συνεκδοχή**, αντί ήχος / τα μέρη αντί του όλου

• *φιαμπόλι το γλυκό:* επίθετο μετά το ουσιαστικό, ποιητικός τρόπος που συναντάται ήδη από τον Όμηρο.

• Σε αντίθεση με την εικόνα των στίχων 23 - 28, ο **παρατατικός χρόνος** (*αγρίκαα, ετράβουνεν, έβλεπα, γελούσαν*) παράπέμπει στο παρελθόν του αφηγητή, στην **2^η Εποχή της Προϊστορίας του Ήρωα και στα γεγονότα στην Κρήτη**. Οι στίχοι 39 - 43 που ακολουθούν λειτουργούν ως **παρέκβαση - σχόλιο** που τονίζει το αγνό πατριωτικό συναίσθημα του ήρωα για τον τόπο που γεννήθηκε και τις ομορφιές του, τη νοσταλγία και τις μνήμες που θα διαφυλάσσει ζωντανές, μ' ευλάβεια, για πάντα, αυτές της εφηβείας του, των αγαπημένων του, της ενηλικίωσής του, του εκπατρισμού του.

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

• Η λειτουργία της εικόνας συνίσταται επίσης στο ότι αποτελεί τον τρίτο από τους τρεις **αποφατικούς συλλογισμούς*** και το τρίτο από τα τρία σκέλη του λογοτεχνικού σχήματος **άρση – θέση** που χρησιμοποιεί ο ήρωας στην προσπάθειά του να προσδιορίσει τη φύση και την υφή του *γλυκύτατου ηχού*.

* «Ένα επαναλαμβανόμενο χαρακτηριστικό της δομής του ποιήματος είναι η **σύνθεση των στοιχείων ανά τρία**. ... όταν μας λέει ότι τίποτα δεν μπορεί να συγκριθεί με το μαγικό ήχο, μας δίνει τρεις «αποφατικές» παρομοιώσεις, για να μας υποβάλει ήχους γλυκούς που δεν έχουν τη δύναμη κείνου του ήχου (22. [5] 25 – 42) και να καλλιεργήσει μια **αίσθηση μυστηρίου**. Υπάρχει μια διαβάθμιση σε μερικές από αυτές τις ομάδες των τριών: ... καθεμιά από τις παρομοιώσεις που μόλις αναφέραμε είναι μακρύτερη από την προηγούμενη (τέσσερις, έξι και οκτώ σίχτοι αντίστοιχα). Ομάδες με τρία στοιχεία βρίσκει κανείς συχνά στην **ελληνική δημοτική ποίηση**, όπου πάλι το τελευταίο είναι συνήθως το πιο σημαντικό.». Π. Μάκριτς, Σχολ. Βιβλ., σελ. 288.

B2.

• «Ο Σολωμός ήταν ποιητής του πάθους και ο τόνος της ποιήσής του είναι πάντα εξηρμένος αλλά το πάθος του ήταν για το υψηλό, το αιώνιο, το πνευματικό, το ιδανικό, το υπερβατικό.» Π. Μάκριτς, Σχολικό Βιβλίο, σ. 281. Ο Κρητικός είναι μια λυρική σύνθεση που εγκαινιάζει μια άλλη σχέση στοχασμού και ποιήσης και συμπυκνώνει τον έρωτα για μια γυναίκα, την αγάπη για την πατρίδα, την πίστη στην ορθοδοξία, δηλαδή ολόκληρο το φάσμα της εσωτερικής ζωής, μ' έναν τρόπο που δεν υπάρχει στις προηγούμενες δημιουργίες του Σολωμού. Τα **σχήματα λόγου** είναι, θα λέγαμε, τα «χρώματα» που χρησιμοποιεί για να «ζωγραφίσει» σκέψεις και συναισθήματα και να δώσει εντέλει στίγμα στο προσωπικό του ύφος.

• Αν και ο «Κρητικός» είναι ένα ποιητικό έργο με δράση, στην αφήγηση θα μπορούσε να πει κανείς ότι **αυτό που κυριαρχεί δεν είναι η δράση αλλά τα Σχήματα Λόγου**, ώστε κάτω από το φόρτο των εκφραστικών μέσων να μην είναι πάντα εύκολη η παρακολούθηση της εξέλιξης του μύθου (η οποία θα ήταν ιδιαίτερα σύντομη χωρίς αυτά), ή ακόμα και να **επιβραδύνεται** η προώθησή της. Είναι επιλεγμένα με απόλυτη προσοχή, ώστε να φωτίσουν όσο γίνεται καλύτερα τις **υψηλές έννοιες, τα σύμβολα, τα πρόσωπα**, αλλά και τα όσα φαίνονται ή λανθάνουν στην πορεία της αφήγησης. Κινητοποιούν τη μνήμη, εφόσον συνδέουν **συνειρμικά** πρόσωπα, εικόνες και στιγμές. Αποτελούν **δομικό στοιχείο** απαραίτητο για την έκφραση του ψυχισμού του ήρωα και την προώθηση της δράσης.

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ (Ενδεικτικά)

ιι) ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ

- στχ. 32. *πρόβαλε η αυγή*

- στχ. 34. *Κι ακούει κι αυτή (η αυγή) και πέφτουν της τα ρόδα από τα χέρια*

• Στο δεύτερο αποφαιτικό συλλογισμό για τον προσδιορισμό του ηχού, προσωποποιείται η φύση, και συγκεκριμένα η αυγή, σαν νεαρή γυναίκα που κρατά στα χέρια της τριαντάφυλλα, ένα ερωτικό, γεμάτο μεθυστικά αρώματα κι αγκάθια, λουλούδι. Συνειρμικά παραπέμπει ι) στο ομηρικό «ροδοδάκτυλος Ηώς», ιι) στην κορασιά του αποσπάσματος 2 [19.], στο στχ. 11. «Της τρέμαν τα λουλούδια» (εδώ εννοείται της παρθενιάς, της αγνότητας: επίσης επαναλαμβανόμενο μοτίβο στην ποίηση του Σολωμού) η αυγή είναι έτοιμη να χαρίσει τα ρόδα της, είναι έτοιμη να παραδοθεί στον έρωτα. Μια μαγευτική εικόνα εξαιρετού **λυρισμού** ξετυλίγεται δυναμικά και με μεγάλη **ζωντάνια** και **ενάργεια** υπογραμμίζει την **αλληλεπίδραση φύσης - ανθρώπου** και εξαίρει τη συμμετοχή της φύσης στα ανθρώπινα συναισθήματα.

[- στχ. 29. *Δεν είν' αηδόνι κρητικό, που σέρνει τη λαλιά του*

- στχ. 30. *βράχους κι άγριους*]

ιι) ΜΕΤΑΦΟΡΑ

- στχ. 33. *και έλιωσαν τ' αστέρια*

• Στο ίδιο πλαίσιο λειτουργεί και η ποιητική μεταφορά, καθώς αποδίδει τη **συναισθηματική φόρτιση** και αποτυπώνει την **ερωτική ατμόσφαιρα** που λανθάνει με **δραματικότητα** και **παραστατικότητα**. Το φως της αυγής σκεπάζει το φως των αστεριών και προσφέρει ελπίδα, καθώς μια νέα μέρα αναδύεται, μια νέα ζωή γεννιέται, ένα ποίημα γράφεται.

[- στχ. 31. *Κι αντιβουίζει η θάλασσα*

- στχ. 31. *Κι αντιβουίζει από γλυκάδα*]

ιιι) ΥΠΕΡΒΟΛΗ

- στχ. 31. *Κι αντιβουίζει ολονυχτίς*

• Αποδίδεται με **αιεσιότητα** η γοητεία και η διάρκεια του εξαισίου ηχού, που είναι ακαταμάχητος, αιώνιος, και φαίνεται να έχει κατακλύσει το χώρο και το χρόνο και να έχει κυριεύσει την ψυχή του ήρωα μην αφήνοντας περιθώρια διαφυγής.

ιιι) ΧΙΑΣΤΟ στο εσωτερικό του στίχου

- στχ. 32. *Η θάλασσα πολύ μακριά,*

~~πολύ μακριά η πεδιάδα~~

• **Σκηνογραφείται** ο χώρος όπου διαχέεται ο ήχος και παράλληλα ενισχύεται η **μουσικότητα** του στίχου με την **επανάληψη**. Αποδίδεται με ιδιαίτερα **εμφαντικό** τρόπο η

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

ευρύτητα φύσης, η πληθωρικότητά της, και συμπληρώνει ως προς το περιεχόμενο τον προηγούμενο στίχο. Καθώς η δοκιμασία του ήρωα ΕΔΩ κορυφώνεται, τονίζεται η διατοπικότητα και η διαχρονικότητα του ηχού, που θα μπορούσε να αντιστοιχεί στη διαχρονικότητα και διατοπικότητα της ποίησης.

[ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ-ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ

- στχ. 32. Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα

ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ αποφατική

- στχ 29. Δεν είν' αηδόνι κρητικό (Ηχός)]

Γ1.

- Στον «Κρητικό» η αρχή της **Δοκιμασίας**, που θριοθετείται από το ναυάγιο και από τον κίνδυνο καταποντισμού στο άγριο πέλαγος, **κορυφώνεται στο απόσπασμα 5 [22.]**, ακολουθώντας πορεία παράλληλη μ' αυτή της ποιητικής σύνθεσης, που, όπως παρατηρεί ο Μαρωνίτης, «προχωρεί αυξάνοντας τους όγκους της και εσωτερικά (μοτίβα) και εξωτερικά (αριθμός στίχων) –με εξαίρεση την παρένθετη ενότητα-».
- Ο Σολωμός χρησιμοποιεί την **τεχνική της αντιπαράθεσης**, για να παρουσιάσει τους διττούς κόσμους, **φυσικό και πνευματικό**, ως συμπληρωματικούς, αλληλεξαρτώμενους και ταυτόχρονα ανεπαρκείς ν' αλληλεπιδράσουν, παρά μόνο σε στιγμή ύψιστης έντασης μ' ένα τραγικό επακόλουθο, το χαμό της κόρης. Παρακολουθώντας την εξέλιξη του μύθου, διαπιστώνουμε ότι ο εξαισιος ηχός λειτουργεί ως **πειρασμός**, «παραλύει την αντίσταση ή την προσπάθεια του ήρωα ενάντια στα φυσικά εμπόδια κυριεύοντας την ύπαρξή του... διαβρώνει την ηθική θέλησή του για έναν αγώνα χαμένο, τον αφομοιώνει και εξουδετερώνει το αγωνιστικό του πνεύμα, με αποτέλεσμα να χάσει τον αγώνα που αγωνιζότανε (να σώσει την αγαπημένη του). *Καψωμένος, Σχολ. Βιβλ., σελ. 291*
- Μόνο όταν ο ηχός σταματά τελείως (Μοτίβο της Σιγής), λύνονται τα «μάγια» της παραδεισένιας κατάστασης που αυτός προκαλούσε, και ο ήρωας, **ξαφνιασμένος, επανέρχεται στην πραγματικότητα, κολυμπά και, τέλος, «φθάνει στο γιαλό την αρραβωνιασμένη, / Την απιθώνει με χαρά, κι ήτανε πεθαμένη».** Η δραματική **έκβαση** της αγωνιώδους προσπάθειας του Κρητικού να σώσει την αγαπημένη του δεν αποκαλύπτεται, παρά μόνο με την **τελευταία λέξη** του ποιήματος: **πεθαμένη**. Τα συναισθήματα εναλλάσσονται: μετά από υπεράνθρωπο αγώνα, ο ήρωας ενώ πιστεύει ότι έχει σώσει την αγαπημένη του, διαπιστώνει ότι **ήτανε πεθαμένη**. Ο ήρωας αποτελεί πια **τραγική** φιγούρα, καθώς η μετάβαση από το συναισθηματικό παράδεισο στην επίγεια κόλαση γίνεται ακαριαία. Ωστόσο, παρά τον αβάσταχτο πόνο που του προκάλεσε ο θάνατος της κόρης, περιμένει με χαρά μια ευτυχισμένη συνύπαρξη στην αιωνιότητα του Παραδείσου, αποδεχόμενος το εφήμερο και την ασημαντότητα της

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

επίγειας ζωής. «Ο Κρητικός σώθηκε γιατί υψώθηκε σ' ανώτερη ζωή, γιατί έφτασε να νιώσει θαυμασμό για τη ζωή του. Με το να γίνει ποιητής βγήκε γερός και καλύτερος από τη δοκιμασία. Η μορφή του Κρητικού είναι κι αυτή ανταύγεια της ψυχής του Σολωμού.»

Αποστολάκης

• Το ποίημα τελειώνει **-ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΕΤΑΙ-** όπως άρχισε, με μια αναφορά στο **ακρογιάλι**: ξεκινά με τη ματιά του ήρωα στην ακτή και τελειώνει πάλι με την ακτή, όπου φθάνει. Έτσι, ο γήινος **κύκλος** που άνοιξε με την εμφάνιση του πρώτου ερωτικού ζεύγους στο φωτεινό χώρο του Παραδείσου, τώρα κλείνει, μετά από πολλές εσωτερικές συγκρούσεις, με τον αφανισμό του ερωτικού ζεύγους του ποιήματος. Ο επίγειος παράδεισος ερημώνει και σκοτεινιάζει. Ωστόσο, ο πάναγνος έρωτας του Κρητικού για την αρραβωνιαστικιά του είναι αυτός που του επέτρεψε να «εγγίσει» την αιωνιότητα. Μόνο ο Έρωτας και ο Θάνατος («Θέμα του Αδάμ») είναι τόσο δυνατοί.

• Ο Κρητικός **τελειώνει απότομα την αφήγησή του**, χωρίς έκφραση συναισθημάτων, αν και θα περιμέναμε ότι ο θάνατος της αγαπημένης του και η ατυχής έκβαση της προσπάθειάς του θα τον έκαναν να αφήσει ελεύθερα τα συναισθήματά του να ξεχυθούν, θρηνώντας το χαμό της και οδυρόμενος για το μάταιο του αγώνα του. (Ρομαντισμός). Κάτι τέτοιο όμως δε συμβαίνει, τόσο για λόγους **οικονομίας** της αφήγησης, αλλά και επειδή ό, τι θα μπορούσε να πει τώρα ο ήρωας έχει ήδη ειπωθεί **προεξαγγελτικά** στο απόσπασμα 2 [19.], στχ. 4, «Μα την ψυχή που μ' έκαψε τον κόσμο απαρατώντας».

• Επίσης, στη διαδοχή των λέξεων-κλειδί: **αρραβωνιασμένη - χαρά - πεθαμένη** λανθάνει η άποψη ότι όσοι πεθαίνουν ανύπαντροι αρραβωνιάζονται το Χάρο (Ελληνικά Μοιρολόγια). Αξίζει να επισημανθεί: ι) ότι στην καθομιλουμένη, ο **γάμος** και η **χαρά** συχνά χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα, ιι) η λεκτική ομοιότητα **χαρά - Χάρος**.

Επιπλέον, η **αντιθετική σύζευξη Έρωτας - Χάρος** κυριαρχεί στο «φυσικό» και στο «μεταφυσικό» επίπεδο: αν και τα επεισόδια διαδραματίζονται στο φυσικό χώρο, η τελική σκηνή δίνεται σε μια ατμόσφαιρα **έκστασης, μέσα στην οποία καταργούνται τα όρια μεταξύ φυσικού και μεταφυσικού χώρου**. Η αναγωγή σε μεταφυσικό επίπεδο εξηγείται από το θάνατο της κόρης, ο οποίος προσδίδει στο ποιητικό κείμενο ζωντάνια και παραστατικότητα, κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη, εντείνει το δραματικό στοιχείο και διευκολύνει τον ποιητή να αποδώσει το φιλοσοφικό - θρησκευτικό στοχασμό του: **δυστική αντίληψη σώματος - ψυχής / Έρωτας, ένστικτο αυτοσυντήρησης - Χάρος, ένστικτο θανάτου κ.λπ.** «*Η δυστική αντίληψη (σώμα-ψυχή) είναι διάχυτη σε όλη την ελληνική και δυτική παράδοση, από τις φιλοσοφικές θεωρίες ως τις λαϊκές δοξασίες.*» Σχολ. Βιβλ., σελ. 27.

• Καταλήγοντας, η πάλη του ήρωα με τη φουρτουνιασμένη θάλασσα αντιπροσωπεύει μια μακρά δοκιμασία, με συνέπειες σε δύο(2) επίπεδα: στο **εξωτερικό-ρεαλιστικό-κοινωνικό** (η προσπάθεια του ήρωα, ερχόμενος αντιμέτωπος με φυσικές δυνάμεις, να

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

σωθεί ο ίδιος και να σώσει την αγαπημένη του) και στο εσωτερικό-ψυχολογικό-μεταφυσικό (η προσπάθεια του ανθρώπου, μέσα από μεγάλες δοκιμασίες, να νικήσει τον εαυτό του, να υπερβεί τις εσωτερικές του συγκρούσεις και να συμφιλιωθεί με τις μεταφυσικές του αγωνίες). Αν δεχθούμε την άποψη του Ροζάνη, ότι «η μάνητα των φυσικών δυνάμεων δεν ξεσπά παρά μονάχα στην ψυχή του ήρωα, γι' αυτό και το ναυάγιο δεν περιγράφεται μέσα στο ποίημα, γιατί δεν είναι κάτι που συνέβη αλλά ένα γεγονός της ψυχής, μια αιτία που ρίχνει την ψυχή στα ορθάνοιχτα σαγόνια των σκοτεινών δυνάμεων που μέσα της κρύβει», κατανοούμε πως «η φιλοσοφία του Σολωμού έχει διπλή μορφή: Άλλοτε προέχει στο πνεύμα του ο βαθύς διχασμός κι ο αγώνας που υπάρχει ανάμεσα στο φυσικό και τον ηθικό κόσμο. Άλλοτε ο σπιριτουαλισμός του αγκαλιάζει ολόκληρη τη φύση και βλέπει στην ενότητά της, να ταυτίζεται με τις πνευματικές ουσίες. Η φιλοσοφία του γίνεται πανθειστική, η φύση παρουσιάζεται στην πιο πνευματική της παράσταση, όλη παρθενιά και έκσταση, από μυστικές πηγές αναβρύζει αρμονία, πνεύμα, οι φυσικές μορφές μεταμορφώνονται θαυμαστά, ένας μυστικός έρωτας διαπνέει τα πάντα». Αυγέρης

Δ1.

• Στη νουβέλα «Κάπου περνούσε μια φωνή» ο Ναπολέων Λαπαθιώτης ξετυλίγει σελίδες της προπολεμικής Αθήνας των αρχών του περασμένου αιώνα, όπου πρωταγωνιστούν τα εργατόπαιδα των συνοικιών του 1914, ένας ανεκπλήρωτος έρωτας και μια ανεπαίσθητη ομοφυλοφιλική έλξη: [Ένα φθινοπωρινό Σαββατόβραδο, οχτώ - εννιά νέοι κατηφορίζουν προς το Παγκράτι, τραγουδώντας καντάδες με τη συνοδεία κιθάρας και μαντολίνου, και κάνοντας ένα σωρό τρέλες μέσα στους έρημους δρόμους. Νόστιμο παιδί, συμπαθητικό και καλοϊσκιωτο, με πρόσωπο σταράτο, χείλη προκλητικά σαν φρούτα γινωμένα και μάτια σκοτεινά γεμάτα υποσχέσεις είναι ο Σωτήρης, ένας σβέλτος νεαρός τσαγκάρης της οδού Αιόλου. Όταν θα τον πρώτοσυνατήσει η Ρηνούλα, μια συνεσταλμένη όμορφη καπελού της Αγίου Μάρκου, θα τον αγαπήσει με λαχτάρα δίχως λυτρωμό. Η μοιραία κατάληξη του ερωτικού καημού της ηρωίδας μαρτυρείται ήδη στις πρώτες σελίδες, καθώς ο Σωτήρης δεν ανταποκρίνεται στο αίσθημα της Ρηνούλας, κι όχι επειδή αγαπά άλλη γυναίκα.]

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ(3)

Δ. Σολωμός, «Ο Κρητικός»	Ν. Λαπαθιώτης, «Κάπου περνούσε μια φωνή»
1. Ηχος γλυκύτατος ηχος, οπού με προβοδούσε. / Δεν είναι λόγια. Ηχος λεπτός..... / Γλυκύτατοι, ανεκδιήγητοι..... / Μ' άδραχεν όλη την ψυχή / Με άδραχνε, και μ' έκανε συχνά ν' αναζητήσω Τη σάρκα μου να χωριστώ για να τον	1. μια μελωδία σιγανή γεννήθηκε / κι η φωνή δυνάμωνε, δυνάμωνε, και σε λίγο σκόρπισε τις άλλες, -κι έμεινε μονάχη και κυρίαρχη, / γιομίζοντας το νου και την καρδιά της / κι η ψυχή της έλιωνε βαθιά, σαν το κερί, / πίστεψε πως

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

ακλουθήσω / Έπαψε τέλος κι άδειασεν η φύσις κι η ψυχή μου	ήταν πια φτασμένη στον παράδεισο... / κι η Ρηνούλα ξύπνησε με μιας
2. Δεν είναι κορασιάς φωνή στα δάση που φουντώνουν, / Και βγαίνει τ' άστρο του βραδιού και τα νερά θολώνουν, / Και τον κρυφό της έρωτα της βρύσης τραγουδάει, / Του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει:	2. Σαν ένας πυρετός γλυκός, της μέλωνε τα μέλη. / το αίμα της, πρώτη φορά, τραγουδούσε, φανερά, τόσο ζεστά τραγούδια... / Κι είχ' ένα παράπονο βαθύ, η χιμαιρική αυτή φωνή, - κι έμοιαζε μ' ένα χάδι τρυφερό, λησμονημένο, γγώριμο, κι απόκοσμο! / σβήνοντας σε μια γλύκα πρωτογνώριστη, σε μια σπαραχτική, πρωτοδοκίμαστη νοσταλγία!
3. στα δάση που φουντώνουν, σε ψηλούς βράχους κι άγριους / Κι αντιβουίζει ολονυχτίς από πολλή γλυκάδα Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα / Ωστε που πρόβαλε η αυγή και έλιωσαν τ' αστέρια, Κι ακούει κι αυτή και πέφτουν της τα ρόδα από τα χέρια / Και του γελούσαν τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι /	3. Είδε πως ήταν μέσα σ' ένα δάσος, ένα μεγάλο δάσος γαλανό, μ' ένα πλήθος άγνωστα κι αλλόκοτα λουλούδια. / Περιπατούσε μέσ' στην πρασινάδα / μια μελωδία σιγανή απλώθηκε / κι η φωνή έμεινε μονάχη και κυρίαρχη, γιομίζοντας τη γη, τον ουρανό,

1. Η γλυκιά **μελωδία** που ακούει στον ύπνο της η Ρηνούλα του Λαπαθιώτη σε παραλληλισμό με τον υπερκόσμιο **ηχό** που μαγεύει τον Κρητικό του Σολωμού. Και τα δύο **μουσικά σύμβολα, συνδεδεμένα με τον Έρωτα και το Χάρο** (η αρραβωνιαστικιά πεθαίνει, η Ρηνούλα είναι ετοιμοθάνατη) εμφανίζονται ανεπάντευχα για να βάλουν τους ήρωες σε κατάσταση ανατροπής, να επηρεάσουν το συναισθηματικό τους κόσμο, ν' ασκήσουν καταλυτική επίδραση στην ψυχή τους. Πιο συγκεκριμένα, ο **γλυκύτατος ηχός** λειτουργεί πολλαπλασιαστικά, απλώνεται σ' όλη την πλάση, μοιάζει να είναι υπερφυσικός, αλώνει την ψυχή του ήρωα, και από μια κατάσταση εγρήγορσης (πάλη με τα κύματα) τον τοποθετεί σε μια κατάσταση **έκστασης**, αποπροσανατολίζοντάς τον από το στόχο του - ο ήρωας θα επανέλθει μονάχα όταν ο ηχός σταματήσει έτσι απρόσμενα όπως ξεκίνησε. Η ζεστή **μελωδία** που μαγνητίζει τη Ρηνούλα ακούγεται σιγανά, ενώ αυτή βρίσκεται στο βαθύ λήθαργο της αρεσσίας της, σαν σε όνειρο, δυναμώνει σταδιακά, κυριαρχεί σ' όλες τις άλλες και τις απορροφά. Κατακλύζει το νου και την καρδιά της, κάνοντάς τη να λιώνει από έρωτα, να λαχταρά να γευτεί τη ζωή και τη μεταφέρει ψευδαισθητικά στον παράδεισο.

2. Το **ερωτικό στοιχείο** ανιχνεύεται με καθαρότητα και στα δύο αποσπάσματα: στον Κρητικό η ερωτευμένη κορασιά τραγουδά το μυστικό της έρωτα στη φύση που την ακούει, την κατανοεί και συμμετέχει στο παράπονό της, χρησιμοποιώντας ένα πλήθος σχημάτων λόγου και εικόνων, ώστε να αποτυπώσει το συναίσθημά της με ενάργεια και ζωντάνια. Κι η Ρηνούλα νιώθει να «πεθαίνει γλυκά» από το ασίγαστο πάθος της, το οποίο αποτυπώνει με νωχελικότητα, άφθαστο λυρισμό, εξαιρετική ποιητικότητα, πλήθος επιθέτων και

Σ σύγχρονο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΗΤΙΚΗ-ΘΕΤΙΚΗ-ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΕΠΑ.Λ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

σχημάτων λόγου, ώστε ο λόγος της να προσιδιάζει περισσότερο σε ποίημα παρά σε αφήγημα, επιβεβαιώνοντας την άποψη του Γεραλή ότι «ο ποιητικός ρυθμός ήταν συμφυής με τον εσωτερικό ρυθμό του Λαπαθιώτη».

3. Η παρουσία της φύσης είναι κυρίαρχη και στα δύο λογοτεχνικά κείμενα. Αλλωστε στο Σολωμό αποτελεί δομικό στοιχείο της ποίησής του, σε στενή αλληλεξάρτηση πάντα με τον άνθρωπο. Κινητοποιείται, συμμετέχει, συμπάσχει, αλλά λειτουργεί και ως αντίμαχη δύναμη η φύση στον Κρητικό, μέσα από παρομοιώσεις, μεταφορές, προσωποποιήσεις, παρηχήσεις, επαναλήψεις. Στην ονειρική της κατάσταση η Ρηνούλα βρίσκεται να περπατά σ' ένα δάσος, όπου εναλλάσσονται το πράσινο και το γαλανό, σ' ένα δάσος με αλλόκοτα λουλούδια, το ιδανικό σκηνοθετικό πλαίσιο για ν' ακούσει τη φωνή του αγαπημένου της και να βιώσει την ανυπέροβλητη δύναμη του ανέφικτου έρωτά της. Η κίνηση, η θεατρικότητα, η παραστατικότητα, η ζωντάνια, η αληθοφάνεια παρασύρουν τον αναγνώστη να μοιραστεί μαζί με τη φύση τον ερωτικό της καημό.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ(2)

Δ. Σολωμός, «Ο Κρητικός»	Ν. Λαπαθιώτης, «Κάπου περνούσε μια φωνή»
1. Δεν είναι κορασιάς φωνή, Δεν είν' αφόνη κρητικό, Δεν είν' φιαμπόλι το γλυκό, / Λαλούμενο, πουλί, φωνή δεν είναι να ταιριάζει, / Ίσως δε σώζεται στη γη ήχος που να του μοιάζει /	1. σαν ένα κόρο από γνώριμες φωνές / μια μελωδία που μέσα της ξεχώριζε γλυκιά και δυνατή, την ημέρα παθητική και πλέρια του Σωτήρη!
2. Αλλά το πλέξιμο άργουνε και μου τ' αποκοιμούσε ηχός, γλυκύτετος ηχός οπού με προβοδούσε / Έπαψε τέλος κι άδειασεν η φύσις κι η ψυχή μου, / Και τέλος φθάνω στο γιαλό την αρραβωνιασμένη, Την απιθώνω με χαρά, κι ήτανε πεθαμένη.	2. Κι όταν, προς τα χαράματα την πήρε λίγος ύπνος, είδε πως / λέει / χωρίς, όμως αυτό να συνοδεύεται κι απ' τη συνηθισμένη αγωνία, που συνοδεύει κάποιους εφιάλτες. / Κι η Ρηνούλα ξύπνησε με μιας, σα μεθυσμένη, και κρύβοντας το πρόσωπο μέσ' στο προσκέφαλό της, μην τύχει και τη νιώσουν από δίπλα, ξέσπασε σ' ένα σιγανό παράπονο πνιγμένο...

1. Ο Κρητικός ακούει τον ανεκλάλητο μεταφυσικό ηχώ για πρώτη φορά, και, ενώ είναι σε κατάσταση εγρήγορσης, περιέρχεται σε έκσταση, στο μεταίχμιο ονείρου – πραγματικότητας, μαγεύεται και ξεχνά την αγαπημένη του. Αποπειράται ανεπιτυχώς να τον ταυτοποιήσει με γνωρίσιμους ήχους του παρελθόντος μέσα από τρεις αποφαιτικούς συλλογισμούς, και καταλήγει ότι μάλλον είναι ήχος συμπαντικός. Η Ρηνούλα ακούει τη μελωδία στον ύπνο της, σαν σε όνειρο, και αναγνωρίζει από την αρχή και με σιγουριά τη μελωδική φωνή του αγαπημένου της Σωτήρη σαν χάδι τρυφερό, λησμονημένο, γνώριμο, κι απόκοσμο!

2. Στον «Κρητικό» ο ηχός παγιδεύει τον ήρωα, διχάζει το σώμα και το πνεύμα του, τον φέρνει αντιμέτωπο με το καθήκον του και καταλήγει στους δύο τελευταίους στίχους στην

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

τραγική ανακάλυψη του θανάτου της αγαπημένης που με λανθάνοντα τρόπο υποκινούσε τον αγώνα του. Τα γεγονότα διαδραματίζονται σε **εξωτερικό χώρο (ακρογιάλι)**, η δράση του **ανώνυμου άνδρα** είναι **εξωστρεφής** και το γεγονός της τραγικής απώλειας της αγαπημένης γίνεται δεκτό χωρίς μελοδραματισμούς, ίσως επειδή υπάρχει **η βεβαιότητα για τα αισθήματα της αγαπημένης και η ελπίδα της μετά θάνατον αιώνιας κοινής ζωής**. Στο «**Κάπου περνούσε μια φωνή**», στην τελευταία σύντομη παράγραφο, η Ρηνούλα ξυπνά από το λήθαργό της, επειδή ακούει τη **γνώριμη φωνή (άλη και ασώματα)** και, μη δυνάμενη ν' αντιδράσει επιθετικά, λόγω της αρρώστιας της, του φύλου της, και κυρίως των ερωτικών επιλογών του Σωτήρη, και να διεκδικήσει τον έρωτά του, ξεσπά μ' απόγνωση μυστικά σε λυγμούς, θρηνεί γι' αυτόν που **ποτέ δεν υπήρξε ούτε θα υπάρξει δικός της**, στο **εσωτερικό της κάμαράς** της, βυθισμένη στη μοναξιά της.

• [Ο Ναπολέων Λαπαθιώτης γεννήθηκε στην Αθήνα, το 1888. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου και πήρε δίπλωμα Νομικής, αλλά ποτέ δεν άσκησε το επάγγελμα. Το 1917, συνόδευε τον πατέρα του στην Αίγυπτο, όπου γνώρισε τον **Κ. Π. Καβάφη**. Αρχισε να γράφει ποιήματα από παιδί. Όλα τα στοιχεία της νεορομαντικής ποίησης (**μελαγχολία, νοσταλγία, ο έρωτας που γειτονεύει με το θάνατο, ρυθμική κόμανση στίχου**) ανιχνεύονται στα ποιήματά του. Εκτός από ποιήματα, έγραψε πεζογραφήματα, διηγήματα, επιφυλλίδες, κριτικά και αισθητικά κείμενα. Αυτοκτόνησε στο αρχοντικό του λόφου του Στρέφη, όπου έζησε πάνω από 40 χρόνια, τη νύχτα της 7ης προς 8η Ιανουαρίου 1944, φτωχός, καθώς ποτέ δεν τον απασχόλησαν οι βιοτικές μέριμνες, και καταπονημένος από τα ναρκωτικά. Συνήθιζε να κυκλοφορεί τη νύχτα, εγκαταλείπόμενος με ηδονή στις οποιεσδήποτε, φανερές ή απόκρυφες, τάσεις του, χωρίς την παραμικρή αυτοπροστασία, και φιλοξενούσε στο σπίτι του νεαρούς άντρες του υποκόσμου. Θεωρούσε την ομοφυλοφιλία ως μια φυσιολογική, αν όχι ανώτερη, πιο εξελιγμένη μορφή σεξουαλικότητας. Η κληδεία του έγινε με έρανο των φίλων του.]

Επιμέλεια: **Μ. Κυριακάκη - Χ. Κόκορη - Ρ. Σουλουτζόγλου**

ΣΧΟΛΙΟ

- ✓ Η επιλογή του αποσπάσματος 5[22.] από το ποίημα του Διονυσίου Σολωμού «**Ο Κρητικός**» για την εξέταση του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στις Πανελλαδικές 2013 κρίνεται επιτυχή.
- ✓ Οι **Ερωτήσεις** είναι σαφείς, απλές, από τις πλέον βασικές για την ανάγνωση – ερμηνεία του συγκεκριμένου ποιήματος, και παράλληλα, καθώς καταλήγουν στη δραματική κορύφωση του μύθου, απαιτούν μια συνολική θεώρηση.
- ✓ Η επιλογή του **Αδίδακτου Κειμένου** κρίνεται εύστοχη για μια παράλληλη ανάγνωση με το Διδαγμένο, με εύκολα προσδιορίσιμες τόσο τις ομοιότητες όσο και τις διαφορές. Είναι, όμως, χρήσιμο να δίνονται στους υποψηφίους κάποια γραμματολογικά στοιχεία για το λογοτέχνη και μια περίληψη του αφηγήματος, ώστε να έχουν τα εργαλεία για μια βαθύτερη και πιο εύστοχη προσέγγιση.
- ✓ Πρβ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ βιβλιοθήκη, **Νεοελληνική Λογοτεχνία, Ποίηση**, σσ. 3 - 70.
- ✓ Πρβ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ βιβλιοθήκη, **Βιβλίο Επανάληψης Γ' Λυκείου**, σσ. 37 - 43.
- ✓ Πρβ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ βιβλιοθήκη, **Βιβλίο Απαντήσεις στη Νεοελληνική Λογοτεχνία Θεμάτων 2012 – 2000**, σσ. 19 – 31.
- ✓ Πρβ. ΣΥΓΧΡΟΝΑ διαγωνίσματα, ι) **Διαγώνισμα Α' Κύκλος**, Ιούλιος 2012, ιι) **Κριτήριο Αξιολόγησης**, Αύγουστος 2012.

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

Ενδεικτικές Απαντήσεις

 Σ σύγχρονο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ-ΘΕΤΙΚΗ-ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΕΠΑ.Λ

ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΣΥΓΧΡΟΝΟ